

Ordkonstmaterial

För bokpaket riktat till åk 1

HEM OCH SKOLA

Med bidrag från Lisi Wahls stiftelse för studieunderstöd

Bokpaketet till skolorna är ett samarbete mellan Lisi Wahls stiftelse för studieunderstöd och Förbundet Hem och Skola i Finland. Det pedagogiska materialet är sammanställt av Sydkustens ordkonstskola.
Tack till författare och illustratörer, Förlaget M och Schildts & Söderströms!

Text

Maja Ottelin

Arbetsgrupp

Tove Lindqvist, Monica Martens-Seppelin, Maja Ottelin, Iréne Poutanen

Layout

Ulrika Öhman

Tryck

WhyPrint

© Sydkustens ordkonstskola 2017

De här böckerna ingår i bokpaketet år 2018

Jag, Fidel och skogen

(2016) Lena Frölander-Ulf

Den ofantliga Rosabel

(2017) Malin Kivelä & Linda Bondestam

Rakels mirakel

(2017) Malin Klingenberg & Joanna Vikström-Eklöv

Djur som ingen sett utom vi

(2016) Ulf Stark & Linda Bondestam

Sanni & Jonas vinternatt

(2015) Kalle Hakkola & Mari Ahokoivu

Bockarna Bruse börjar skolan

(2017) Bjørn F. Rørvik & Gry Moursund

Haj-Jenny

(2017) Lisa Lundmark & Charlotte Ramel

Monstret i natten

(2016) Mats Strandberg & Sofia Falkenheim

Lasse-Maja och Slottsmysteriet

(2017) Martin Widmark & Helena Willis

Lätt & blandat: Läsgodis för alla smaker

(2016) Antologi

Läsning + Ordkonst = sant

Till klassen

Grattis, ni har fått en hög nya härliga böcker att njuta av!

Böckerna är valda för elever i klass ett med någonting för var och en att bita i. Läs ensam och läs högt för varandra, skratta, förundras och låt er slukas in i sagovärldarna. Det bästa med böcker är att få nya tankar, spännande saker att prata om och fundera på. Vi hoppas alla ska hitta egna favoriter i paketet.

Den här gången bjuds klassen dessutom på ordkonstövningar som ska göra läsningen till en ännu roligare och större upplevelse. Ordkonst handlar om att fantisera fritt och leka med språket. Genom att läsa, diskutera och göra uppgifterna får man hjälp att leva sig in i berättelserna och fortsätta fantisera på egen hand. På det sättet kan en bra bok leva vidare utanför pärmarna och leda fram till något helt nytt och eget som ni själva hittar på. Prova på övningarna i skolan, på fritiden, ensam och tillsammans med andra. När det handlar om fantasi kan det nog aldrig bli för mycket. Tänk på ordkonst som en läskrydda, lite som ketchup på maten. Det kan heller aldrig bli för mycket. Så ta dig en smarrig läsportion med en ordentlig klick ordkonst på och börja glufsa!

Goda lässtunder önskar

Maja Ottelin, ordkonstledare

Pssst! Ringa in alla ord om mat och ätande som du hittar i den här inledningen!

Skola + Ordkonst = sant!

Till läraren

Bokpaketet ni har i era händer är resultatet av ett samarbete mellan Förbundet Hem och Skola i Finland, Lisi Wahls stiftelse för studieunderstöd och Sydkustens ordkonstskola. Vi hoppas ni ska få ut så mycket som möjligt av era kommande lässtunder. Därför ingår den här gången också ordkonstövningar i paketet. Det pedagogiska materialet har tagits fram särskilt utgående från de finlandssvenska böckerna som ingår men tangerar också teman i de andra böckerna. Materialet innehåller diskussionsfrågor och tips på kreativa övningar med tonvikt på ordkonst.

Ordkonst är en skapande konstform som utgår från språket och fantasiförmågan. Läsning och ordkonst går hand i hand och stöder varandra eftersom båda utökar ordförrådet, tränar förmågan att skapa inre bilder och ger upphov till egna tankar och idéer. Det kan bli dikter, visdomsord eller multikonstverk. Fantasin är oändlig och det finns inga rätt och fel!

När ni behandlar en bok i klassen är det viktigt att du som lärare har bekantat dig noga med boken på förhand, i synnerhet om du ska högläsa. På det sättet är du förberedd på ord och begrepp som kan behöva förklaras och på frågor och reaktioner som kan uppstå i klassen.

Dela gärna med dig länken till det här materialet till eleverna och deras vårdnadshavare så övningarna kan komma till användning också utanför skoltid. Bakpärmens bokbingo kan skrivas ut och delas ut till hemmen eller hängas upp i klassen och användas gemensamt.

Vi önskar er många goda läsoplevelser och ordkonststunder!

p.s. Ta gärna kontakt om ni blir intresserade av mera ordkonst. Sydkustens ordkonstskola ordnar undervisning och projekt både i skolor och som fritidsverksamhet.

Pssst! Några av böckerna finns att ladda ner som e-böcker på allmänna bibliotek. På det viset kan flera läsa boken samtidigt på varsin skärm antingen i skolan eller på fritiden. eBibban hittar ni på adressen ekirjasto.kirjastot.fi

Djur som ingen sett utom vi

Text: Ulf Stark

Bild: Linda Bondestam

Läs boken och diskutera

- Vilka favoritdikter hittar ni i boken? Vad är det som gör att ni gillar just dem?
- En dikt kan säga väldigt mycket på bara några rader. Läs dikterna högt för varandra och fundera på hur man får fram känslan i en dikt till den som lyssnar.
- Många av djuren i boken är ensamma. Om du var ett djur, hurdan skulle du vara? Finns det ett riktigt eller påhittat djur i boken som liknar dig? Blyg, stark, liten, jättelik, snabb, farlig, ensam, omgiven av vänner, vild eller tam? Skulle du bo i skogen, i vattnet, i luften eller kanske under jorden?
- Alla djur i boken har påhittade namn, men de liknar ord som säkert är bekanta. Smygeln: att smyga, Klumpantropus: klumpig, ldedjuret: gå i ide. Vad avslöjar djurens namn om deras egenskaper och beteende?

Skaparövningar

- Öva er att framföra dikterna för varandra. Tänk på känslan, rösten, vilka ord som är viktiga att betona och på versrytmen. Kanske du behöver använda miner och gester för att göra dikten riktigt stark och tydlig. Man kan också framföra dikten som en liten teater. Låt en eller flera vara skådespelare som rör sig på scenen samtidigt som någon annan läser upp texten.
- Skapa ett eget fantasidjur med små färggranna pappersbitar – spillbitar från tidigare pyssel går bra. Limma bitarna på ett papper så de formar ett djur. Djuret kan ha vingar, snabel, antenner, fem ben – du väljer själv! Du kan rita detaljer såsom ögon, fjäll eller fjädrar på djuret med penna. Hitta på egenskaper till ditt djur och till den nya djurarten. Skriv ner fakta om ditt nya djur.

Stödfrågor: Vad vill den äta? Hur bor den? Vad är den rädd för? Vad gör den glad? Vilka vänner har djuret?

- Namndikter. Hitta på ett fantasidjur som börjar på samma bokstav som ditt namn. Skriv sedan en dikt om djuret där varje rad börjar på bokstäverna i ditt namn.

EXEMPEL:

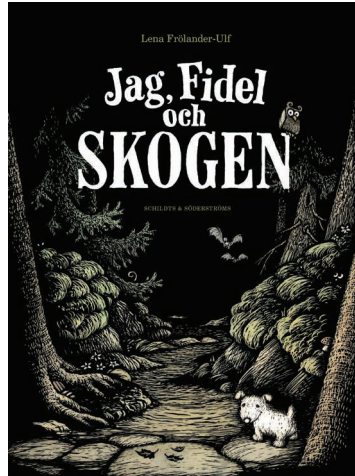
Leopardugglan är lurvigt len
Inte farlig för någon
Soligt gul med spräckliga fläckar
Alla som träffar den blir vänner

- Skriv ut någon av dikterna på papper och klipp ut varje ord på en egen lapp. Skapa sedan nya dikter genom att pussla ihop orden i annan ordning. Om man vill kan man lägga till lite egna ord också där det behövs. Kom ihåg att en dikt inte måste rimma!
- Samla era bilder och dikter till en egen bok "Djur som ingen sett utom klass 1" som ni kan bläddra i och turas om att låna hem.

Pssst! Dikten Fågel Fri är skriven till minnet av författaren Stella Parland. Leta fram hennes sprudlande diktbok Katastrofer och strofer om slummer och stoj.

Jag, Fidel och skogen

Text och bild: Lena Frölander-Ulf

Läs boken och diskutera

- Bilderna i boken har en kuslig och mörk känsla. Vad är det som får skogen att kännas så kuslig? Titta efter ansikten och andra detaljer som gömmer sig i bilderna.
- Barnet i boken är rädd för att gå ut och kissa. Vilka alla saker är det som skrämmer hen?
- Har du någon gång varit mörkrädd? Varför blir vi mörkrädda ibland? Hur gör man för att övervinna en rädsla och bli modig? Dela med er av olika tips!
- Personerna och varelserna i boken känner många olika saker: kärlek, rädsla, smärta, sorg, ilska, irritation, lättnad. Undersök och diskutera hurdana känslor de har och hur deras känslor ändras under berättelsens gång.
- Gargatula är först så stor att hon fyller hela sidan och man tror att hon är en jätte. Några sidor senare är hon samma storlek som skogens smådjur. Lena Frölander-Ulf är skicklig på att leka med motsatser: Mörker – ljus, stor – liten, synlig – osynlig, uppifrån – nerifrån, nära – långt borta. Titta på bilderna och hitta exempel på hur någonting ändrar uttryck från en bild till en annan.

Skaparövningar

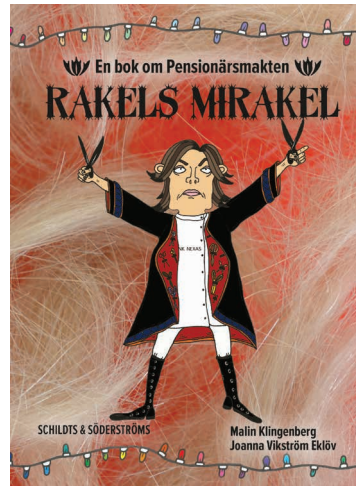
- Jag, Fidel och skogen är en mörk bok, men det finns många som lyser i mörkret också. Titta noga efter så upptäcker ni många ljuskällor i bilderna. Rita eller måla egna bilder där ni gör en version av bilden på dagen och en på natten. Det kan vara ert klassrum, skolgården, biblioteket, simhallen eller kanske ditt eget rum. Fundera på varför natten kan kännas som en skrämmande tid på dygnet.
- Huvudpersonen i boken vill ut och kissa men vågar inte gå ut i skogen. Utforska de andra varelserna i boken och fundera på vad de vill. Vad vill Granen, Näcken, Gargatula och eldflugorna? Hitta på meningar till de olika figurerna som börjar med orden "Jag vill...".
Gargatula kanske tänker "Jag vill sova! Jag vill ha lugn och ro. Ja vill hitta ett nytt hem". Hitta sedan på en egen saga där man får veta hur det går för Gargatula, eller hur det gick till när Granen fick en yxa mellan tårna. Välj den varelse du vill berätta om.
- I boken finns det varelser och djur som bor i träden, mellan stenarna och under mossan. Gå ut i er näromgivning och leta reda på ställen där olika varelser kan ha sitt bo. Titta efter en springa i husgrunden, kvisthål i ett träd, en myrstack eller ett hål i snödrivan. Fantisera en varelse som bor där, det kan vara ett djur eller något annat. Hitta på en liten historia om varelsen och skriv ner den. Om det är möjligt kan ni fotografera ställena och skriva ut bilderna på papper. Då kan man rita in sin varelse rakt på bilden. Kanske syns det en dörröppning, en fönsterlucka eller en namnskylt också.

Pssst! Hur många olika djurarter och varelser kan du hitta i bokens skog?

Rakels mirakel

Text: Malin Klingenberg

Bild: Joanna Vikström Eklöv

Läs boken och diskutera

- Diskutera utanförskap, att vara avvikande. På vilket sätt skiljer sig personerna i boken från mängden?
- Gullmar är ovan vid klasskompisar och Irene anstränger sig för att han inte ska bli utfrys. Hur känns det att vara ny i en grupp? Hur kan elever och lärare hjälpas åt så att den nya känner sig välkommen i klassen? Hur skulle du göra som nykomling för att lära känna gruppen och få vänner?
- Irene är irriterad på sin mamma och sin lärare, men hårfrisörskan Rakel får henne på gott humör. Har du någon särskild vuxen som får dig på gott humör eller stöder dig på något annat sätt?
- Pensionärsmakten är en hemlig liga som bekämpar brott. Vad vet ni om pensionärer egentligen? Fundera på de gamla människor som finns i din släkt eller i din vardag? Hurdana saker brukar de prata om med varandra och med dig? Påminner någon av dem om personerna i Pensionärsmakten?

Skaparövningar

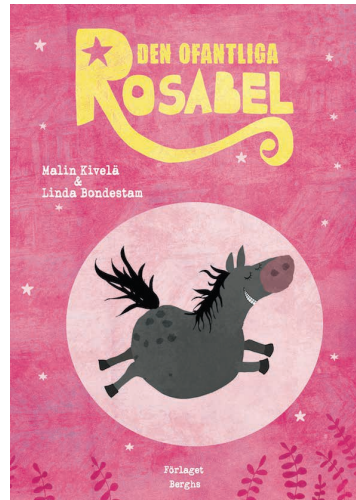
- Dubbloratorn kan kopiera saker men gör dem på något märkligt vis bara hälften så bra. Fantisera vad som händer om du skulle bli dubblerad. Rita och berätta eller skriv ner hurdan din dubbelgångare är. Tänk på vad som är likheter och skillnader mellan dig och din dublett. Hitta också på ett namn till din dubbelgångare. Vad skulle ni hitta på att göra tillsammans?
- Roffe och Irene är mästare på uppfinningar av olika slag och därför är de goda vänner. Hitta på en egen uppfinning som handlar om vänskap. Fundera ut olika funktioner och knappar på maskinen. Var kan maskinen göra nytta och vem skulle behöva en sådan? Dramatisera situationer där vänskapsuppfinningen kommer i användning. Vem vet om den kan få ovänner att blir sams? Rita och skriv en reklamplansch för er nya vänskapsuppfinning.
- Skapa fantasifrisyrer tillsammans! Hitta på de mest fantasifulla frisyren man kan tänka sig och rita dem på papper. Klipp ut ett hål i pappret som är så stort att ett ansikte kan titta fram under frisyren du ritat. Nu kan ni prova olika hårstilar utan att klippa er på riktigt! Hitta också på namn till de olika frisyreerna och döpa er fantasialong med ett bra namn.
- Anagram kallas det när man förvandlar ett namn, ord eller uttryck genom att kasta om bokstäverna. Vink Nexas är ett anagram av orden saxeN kniV. Hitta på anagram av era egna namn och av skolans namn. Tips: Det är lättare att göra anagram om varje bokstav i namnet skrivs ner på en liten lapp. Då kan man enkelt pussla om bokstäverna tills man hittar ett bra nytt ord.

Pssst! Visste du att dubbloratorn egentligen uppfanns av några skolelever i Larmsmo? Malin Klingenberg ordnade en idétävling där alla som ville fick föreslå en uppfinning till hennes bok.

Den ofantliga Rosabel

Text: Malin Kivelä

Bild: Linda Bondestam

Läs boken och diskutera

- Ta reda på vad ordet ofantlig betyder. På vilket sätt är Rosabel ofantlig, trots att hon är liten jämfört med de andra hästarna i stallet?
- De stora hästarna retas och hånar Rosabel för att hon är liten och knubbig. Fundera på vilka saker Rosabel och de andra hästarna har gemensamt och vilka saker som skiljer dem åt. Fundera på synliga likheter och skillnader men också på sådana egenskaper som inte har att göra med kroppen.
- Rosabel vill prata med den snälla Margaret men hon är för trött för att lyssna. Vad skulle du säga till Margaret?
- När Rosabel frågar sin nya vän vad det är för ett djur och vad den heter får hon ett märkligt svar. Vad tror du att Rosabel funderar då?

Skaparövningar

- Välj din favoritbild i boken och berätta varför du tycker om den. Gör sedan tankebubblor och pratbubblor till bilden. Skriv en mening, ett utrop, frågor eller tankar i bubblorna. Klipp ut dem på papper och prova hur berättelsen kan påverkas när man lägger till pratbubblor och tankebubblor. Titta på pratbubblorna i boken Sanni & Jonas vinternatt för att få idéer. En bubbla kan signalera olika saker beroende på om den är rund eller taggig, har vanliga eller överdrivet stora bokstäver.
- Rosabel rymmer från hagen och hittar en grotta som hon kryper in i. Hitta på vad som finns inne i grottan. Skriv ett litet avsnitt och gör en bild som visar vad som händer i grottan.
- Rosabel drömmer om att vara ett drottningpaket, en gnisteraket med man och hovar i regnbågens alla färger. Ponnyer och superhjältar i serier har ofta också ett eget tecken för sin superkraft, såsom Batmans fladdermussymbol, eller ponnyer med små bildsymboler på flanken. Fundera på ponnyn Rosabels styrkor och rita sedan en hjältesymbol som passar ihop med henne. Du kan också välja att fundera på dina egna styrkor och egenskaper och hitta på en hjältelogo och dräkt som skulle passa dig själv. Rita och skriv hur dräkten fungerar.

Pssst! Fler hjältar mellan bokpärmar: Fladdermuspojken av Anssi Hurme och Maija Hurme, bokserien Handbok för superhjältar av Elias och Agnes Våhlund, bokserien om Kapten Kalsong av Dav Pilkey, Batman – Hur det började av John Sazaklis (Lättläst bok + cd)

Länktips

Bokkatalogen Katalogen ger en överblick över nyutgivna finlandssvenska böcker och tidskrifter och utkommer varje höst. Delas ut gratis på bibliotek, bokhandlar och andra svenskspråkiga samlingsplatser.
www.bokkatalogen.fi

Barn- och ungdomsbokskatalogen Sveriges kulturråd ger årligen ut en katalog med nya böcker för barn och unga. Katalogen kan beställas per post också till Finland och delas ut på flera bibliotek med svensk betjäning.
<http://kulturradet.se/bou-katalogen>

Den finlandssvenska läsambassadören Ett läsfrämjande projekt som pågick åren 2015-2017. Sajten innehåller blogginlägg och länktips kring forskning och goda exempel för att främja barns läsning.
www.lasambassadoren.fi

Finlands läscentrum Nationell sakkunnigorganisation för läsning och läsfärdighet. Läscentrum förmedlar författarbesök till skolor och evenemang och ordnar läskampanjer.
www.lukukeskus.fi/framsida

Estrids bokklubb En videoserie där skolbarn diskuterar böcker tillsammans och bjuder in författare och illustratörer för att berätta om deras arbete. Bloggen har också arbetsmaterial som kan användas i skolklasser.
estridsbokklubb.ratata.fi

Bladen brinner Ett podcastprogram för vuxna om barnböcker och barns läsning, fyllt av samtal, intervjuer och tips om böcker för barn och unga.
www.bladenbrinner.se

Boksampo.fi | Boksampo hittar du intressanta författare, böcker och nya läsupplevelser. Du kan också se i vilka bibliotek böckerna finns, berätta om de böcker du läst och rekommendera dem åt andra.
boksampo.fi

Lärum förlag Lärum producerar och förmedlar lättlästa barnböcker, läromedel och olika slags hjälpredskap som stöder läsinlärning.
<http://shop.larum.fi/index.php/egna-produkter>

Sydkustens ordkonstskola

Sydkustens ordkonstskola ordnar konstundervisning för barn och unga i form av ordverkstäder, fantasiläger och skolprojekt. Ordkonstskolan arrangerar även kurser och fortbildning för vuxna och skapar undervisningsmaterial.

www.ordkonst.fi

HEM OCH SKOLA

Förbundet Hem och Skola

Förbundet Hem och Skola är en centralorganisation för föräldraföreningar som verkar vid svenskspråkiga skolor och dagis i Finland.

www.hemochskola.fi

Bokbingo

Så här fungerar det: Välj vad du vill läsa bland böckerna i klassens bokpaket. För varje lässtund får du kryssa över en ruta. Om du får fyra kryss i rad blir det BINGO! Ni kan spela bingo hela klassen ihop eller var och en för sig.

Beskriv din favoritpärm och låt någon gissa boken	Tipsa en vän om boken du läste	Läs högt för någon i din familj	Läs ett kusligt avsnitt i ficklampans sken
Välj en bild och hitta på pratbubblor till	Fundera på vad du och huvudpersonen har gemensamt	Rita den person eller figur i boken som du gillar mest	Leta upp en bok till av samma författare
Hitta på så många ord du kan av bokstäverna i boktiteln	Skriv ett kort till bokens huvudperson	Hur många sidor läste du? Gör lika många jämfotahopp!	Skriv ner fem ord från en bild i boken och använd orden till en dikt
Fundera ut tre saker du vill veta om författaren och ta reda på dem	Gör ett bokmärke inspirerad av boken du läst	Gör en reklam för boken du läste. Rita eller gör en filmsnutt	Dramatisera det roligaste eller mest spännande stället i boken